

Kuduz Riskli Temas Nedeniyle Başvuran Çocuk Olguların Geriye Dönük Değerlendirilmesi

A Retrospective Evaluation of Children with Rabies-Suspected Animal Contact

Elif Böncüoğlu ©
Elif Kıymet ©
İlknur Çağlar ©
Ferhat Zora ©
Hurşit Apa ©
Nuri Bayram ©
İlker Devrim ©

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, merkezimize başvuran kuduz riskli temas olgularını değerlendirerek risk gruplarını ve yıl içinde temas riskinin yüksek olduğu dönemleri belirlemektir.

Yöntem: Bu retrospektif çalışma, Aralık 2017-Aralık 2018 arasında Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesinde yapıldı. Kuduz riskli temas nedeniyle Acil Servise başvuran tüm çocuk olgular incelendi.

Bulgular: Toplam 224 olgu incelendi. Bunların 140'ı (% 62,5) erkek, 84'ü (% 37,5) kızdı. Hastaların ortalama yaşı 7,4±4,7 idi ve hastaların %50,9'u yedi yaşından büyüktü. Çalışma süresi içinde, riskli temasların %97,7'si evcil hayvanlardan kaynaklanmaktaydı. (köpek ve kedi sırasıyla %45,9 ve %35,2). Kuduz riskli temas nedeniyle başvuruların çoğu Nisan (32 olgu, %14,3) ve Haziran ayında (28 olgu, % 12,5) idi.

Sonuç: Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre kuduz riskli temas olguları 15 yaş altında daha sık görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde genellikle yabani hayvan kuduzu, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde ise evcil hayvan, özellikle de köpek kuduzu daha çok görülmektedir. Kuduz, ülkemiz gibi endemik bölgelerde halen bir halk sağlığı sorunudur. Bu nedenle temas açısından riskli dönemlerin ve gruplarının belirlenerek gerekli önlemlerin alınmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Kuduz, çocuk, hayvan ısırığı

ABSTRACT

Objective: The aim of the study was to evaluate cases with rabies-suspected animal contact (RSAC) admitted to our center and determine the high-risk groups and the high-risk periods for contact during the year.

Method: This retrospective study was carried out at Dr. Behçet Uz Children's Hospital between December 2017 and December 2018. All children who were admitted to the emergency service due to RSAC were reviewed.

Results: A total of 224 cases including 140 (62.5%) male and 84 (37.5%) female patients were analyzed. The mean age of the patients was 7.4±4.7 years, and 50.9% of the patients were older than seven years. During the study period, 97.7% of the RSAC originated from domestic animals (dogs and cats constituted 45.9% and 35.2% of the cases, respectively). Most of the admissions due to RSACs occurred in April (32 cases, 14.3%) and in June (28 cases, 12.5%).

Conclusion: According to World Health Organization data, cases with RSAC are seen more frequently under 15 years of age. While in developed countries, wild animal rabies are more common; and in developing countries such as Turkey domestic animal rabies (especially caused by dogs) is seen more frequently. Rabies is still a public health problem in endemic areas such as our country. For this reason, we consider that it is important to determine the risky periods and groups of contact and to take the necessary precautions.

Keywords: Rabies, child, animal bite

Alındığı tarih: 14.4.2019
Kabul tarihi: 21.7.2019
Online Yayın tarihi: 06.12.2019

Elif Böncüoğlu
S.B.Ü. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir - Türkiye
✉ dr_ebos@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-3521-0484

E. Kıymet 0000-0002-7251-070X
İ. Çağlar 0000-0003-3508-3531
F. Zora 0000-0003-1907-2947
H. Apa 0000-0002-0601-4679
N. Bayram 0000-0003-1802-2518
İ. Devrim 0000-0002-6053-8027
S.B.Ü. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir, Türkiye

GİRİŞ

Kuduz dünya çapında 150'den fazla ülkede görülen, aşıyla önlenabilir viral bir hastalıktır ve her yıl 59,000 kişi kuduz nedeniyle ölmektedir ^(1,2). Bu ölümlerin çoğu temas sonrası profilaksiye ulaşımın zor olduğu Afrika ve Asya ülkelerinde görülmektedir ⁽³⁾. Tüm olguların %40'ını 15 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır ⁽⁴⁾, bu nedenle riskli çocukların tanımlanması ve profilaksisi büyük önem taşımaktadır. Ülkemiz kuduz için endemik bölgelerdendir. Türkiye Halk Sağlığı verilerine göre 2017 yılında ülkemizde kuduz riskli temas sayısı 246,547, kuduz olgu sayısı ise 1'dir ⁽⁵⁾. Gelişmiş ülkelerde genellikle yabani hayvan kuduzu, gelişmekte olan ülkelerde ise evcil hayvan kuduzu daha çok görülmektedir. Endemik bölgelerde kuduz geçişinden %99 oranında köpekler sorumlu tutulmaktadır ⁽⁴⁾. Hastalık infekte hayvanın ısırmasıyla salgılarının deriden inoküle olması sonucu gelişir. Nadiren infekte mukoza, virüs inhalasyonu ve organ transplantasyonu yoluyla bulaştığı da bildirilmiştir ⁽⁶⁾.

Kuduz aşı ile korunulabilen bir hastalıktır ve profilaksi yapılmayan olgularda yüzde yüz fatal seyretmesi nedeni ile profilaksi uygulanması hayat kurtarıcıdır. Toplum sağlığı açısından kuduzdan korunmada hasta ve riskli hayvanların belirlenmesi önemli yer tutar. Temas sonrası profilakside en etkin yöntem en kısa sürede bol su ve sabun ile basınçlı yıkamadır ^(2,3,6). İlk müdahaleden sonra temas sonrası profilaksi uygulanmalıdır. Profilakside uygulanması önerilen tüm tedavi ve korunma önlemleri halen kullanmakta olduğumuz 2014 Kuduz Saha Rehberi'nde belirtilmiştir.

Bu kesitsel tanımlayıcı çalışmada Ocak 2018 ile Aralık 2018 tarihleri arasında hastanemize başvuran ve kuduz profilaksisi alan hastaların genel özellikleri ve risk grupları değerlendirilmiştir.

GEREÇ ve YÖNTEM

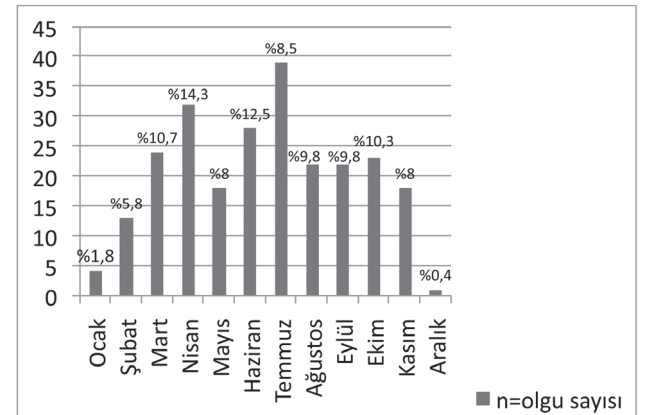
Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Servisine Ocak 2018-Aralık 2018 tarihleri arasında kuduz kuşku hayvan ısırığı ve profilaksi gereksinimi nedeniyle yapılan 315 başvuru retrospektif olarak incelendi.

Hastalar T.C. Sağlık Bakanlığınca 2004 yılında yayımlanan Bulaşıcı Hastalıkların İhbarı ve Bildirim Sistemi'nde geriye doğru taranarak tespit edildi. Hastalara ait veriler, hastane bilgi sistemi üzerinde bulunan hasta dosyalarından belirlendi. Üç yüz on beş başvurunun 91'inin, aynı olguların mükerrer başvuruları olduğu belirlendi ve değerlendirmeye alınmadı. Toplam 224 olgunun yaş, cinsiyet bilgileri ısrın hayvanın cinsi ve olayın gerçekleştiği mevsim kaydedildi. Veriler Microsoft Excel 2016 programına kaydedildi ve istatistiksel analizler SPSS 22.0 programında yapıldı.

BULGULAR

Kuduz profilaksisi alan 224 olgunun 140'ı erkek (%62,5), 84'ü (%37,5) kızdı. Olguların en küçüğü 1 aylık, en büyüğü 17 yaşındaydı. Hastaların ortalama yaşı $7,4 \pm 4,7$ yıl olarak hesaplandı. Hastaların %49,6'sı altı yaş ve altındayken, %50,4'ü yedi yaş ve daha büyüklerden oluşmaktaydı.

Acile başvuran ve bildiri yapılan ısırıkların köpek (103 olgu, %46), kedi (79 olgu, %35,3) ve yarısa (1 olgu, %0,4) kaynaklı olduğu görüldü. Kırk bir olgunun (%18,3) hangi hayvan tarafından ısırıldığı bilgisine kayıtlardan ulaşılamadı. Isırılma nedeni ile başvuruların en sık Nisan (32 başvuru, %14,3) ve Haziranda (28 başvuru, %12,5) olduğu görülmüştür. Başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1. Kuduz riskli temas olgularının aylara göre dağılımı.

TARTIŞMA

Dünya sağlık örgütü verilerine göre kuduz riskli temas olguları 15 yaş altında daha sık görülmektedir⁽²⁾. Ülkemizde yapılan çalışmalarda da, 6-15 yaş arası çocuklarda hayvan ısırıklarına maruziyete daha küçük yaştaki çocuklara göre daha sık rastlanmıştır^(7,8). Çalışmamızda, 6 yaş ve altındaki olgular ile 7 yaş üzerindeki olguların oranı hemen hemen aynıydı. Hem dünya genelinde hem de Türkiye’de yapılan çalışmalarda erkeklerde kuduz riskli temas daha sık görülmektedir^(13-16,18). Bunun nedeni erkeklerin daha hareketli olup, dışarıda daha uzun süre vakit geçirmeleri olabilir.

Dünya genelinde kuduz riskli temasların en sık yaz aylarında görüldüğünü belirten çalışmalarla birlikte, kuduz riskli temas olgularının dağılımında mevsimsel bir farkın olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur⁽⁹⁻¹²⁾. Türkiye’de yapılan çok sayıda benzer çalışmada ise, olguların en çok yaz aylarında, en az kış aylarında görüldüğü belirtilmektedir^(9-12,18). Çalışmamızda da benzer şekilde kuduz riskli temas başvurularının en sık Nisan ayında olmak üzere ilkbahar aylarında, ikinci sıklıkta ise yaz aylarında yapıldığı görülmüştür. Kış mevsimi ise olguların en az görüldüğü mevsimdir. İlkbahar ve yaz aylarında çocukların dışarıda daha çok vakit geçirmeleri ve sokak hayvanlarıyla daha sık temas etmeleri nedeniyle olguların bu dönemlerde arttığını düşünmekteyiz.

Gelişmiş ülkelerde etkili kontrol programları ve aşılama ile birlikte evcil hayvan kuduzu büyük ölçüde elimine edilmiştir. Ancak ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde kuduz geçişinden halen köpekler başta olmak üzere evcil hayvanlar sorumlu tutulmaktadır^(3,4). Bizim çalışmamızda da, 1 olgu haricinde tüm olgular evcil hayvan ile temas olgularıydı. Literatürle uyumlu olarak köpek ile temas en sık başvuru nedeniydi.

Ülkemizde son yıllarda kuduz olguları azalmakla birlikte kuduz riskli temas olgularının sayısında istenilen azalma sağlanamamıştır⁽¹⁹⁾. Çalışmamıza göre, çocuklarda her yaş grubunda evcil hayvanlar ile kuduz bulaş riski mevcuttur. Bu risk özellikle ilkbahar ve yaz mevsiminde artmaktadır. Özellikle bu mevsimlerde aşılama çalışmalarına öncelik verilmesi, başı-

boş sokak hayvanlarının kontrolü ve topluma yönelik eğitimlerin düzenlenmesi kuduz riskli temas olgularının azalmasını sağlayabilir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma protokolü Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Yerel Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. (2019/314)

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Bu araştırmanın yazarları, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki hiçbir finansman kuruluşundan herhangi bir özel hibe almamıştır.

Hasta Onamı: Retrospektif olarak kayıtlar üzerinden tarandığı için hasta onamları almamıştır.

Ethics Committee Approval: The study protocol was approved by the Local Ethics Committee of Dr. Behçet Uz Children’s Hospital. (2019/314)

Conflict of Interest: No conflict of interest has been declared by the authors.

Funding: The authors of this research did not receive any specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Informed Consent: Informed consent Did not received because it was reviewed retrospectively.

KAYNAKLAR

1. Hampson K et al. Estimating the Global Burden of Endemic Canine Rabies. *Trop Dis*. 2015;9(5):e0003786. <https://doi.org/10.1371/journal.pntd.0003786>
2. WHO fact sheet on rabies. Available at <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/rabies>, accessed December 2018.
3. WHO Expert Consultation on Rabies, third report: WHO Technical Series Report No. 1012, Geneva, 2018 (ISBN 978-92-4-121021-8)
4. WHO Weekly Epidemiological Record, No. 16, 2018, 93, 201-220. Available at <http://www.who.int/wer>
5. TC Sağlık Bakanlığı Kuduz İstatistik Verileri Güncelleme Tarihi:17 Temmuz 2018. Available at <http://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,42969/kuduz-istatistik-verileri.html>
6. Hanlon CA, Childs JE. Epidemiology. In: Jackson AC, ed. Rabies: Scientific Basis of the Disease and Its Management. 3rd ed. Amsterdam: Elsevier Academic Press. 2013: 61-122. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-396547-9.00003-1>
7. Temiz H, Akkoç H. Evaluation of 809 cases applicated to a rabies vaccinationcenter of Diyarbakır Government Hospital. *Dicle Tıp Dergisi*. 2008;35:181-4.
8. Söğüt Ö, Sayhan MB, Gökdemir MT, Kara HP. Türkiye’nin

- güneydoğusunda önlenabilir bir halk sağlığı sorunu: Kuduz riskli temas olguları JAEM. 2011;1:14-7.
<https://doi.org/10.5152/jaem.2011.004>
9. Karadağ M, Çatak B, Baştürk S, Elmas Ş. Bursa Yıldırım ilçesinde kuduz riskli temas bildirimlerinin değerlendirilmesi. Türkiye Aile Hekimliği Dergisi. 2014;18(3):117-21.
<https://doi.org/10.15511/tahd.14.03117>
 10. Gündüz T, Elçioğlu Ö, Balcı Y. Beş yıllık süreçte köpek ve kedi ısırıklarının değerlendirilmesi: Eskişehir'den örnek bir çalışma. Ulusal Travma Acil Cerrahi Dergisi. 2011;17(2):133-40.
<https://doi.org/10.5505/tjtes.2011.86846>
 11. Akpınar O, Kapıcı M, Duman A, Türkdogan KA. Evaluation of suspected rabies animal bites and comparison of vaccination protocols. Acta Medica. 2015;31:919-24.
 12. Gülaçtı U, Üstün C, Gürger M, Şahan M, Satıcı Ö. Kuduz şüpheli temas vakalarının epidemiyolojisi ve kuduz profilaksisi uygulamasının değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences. 2012;32(3):759-65.
<https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26796>
 13. Samanta M, Mondal R, Shah A, Hazra A, Ray S, Dhar G et al. Animal bites and rabies prophylaxis in rural children: Indian perspective. J Trop Pediatr. 2016;62:55-62.
<https://doi.org/10.1093/tropej/fmv072>
 14. Li GW, Chen QG, Qu ZY, Xia Y, Lam A, Zhang DM, et al. Epidemiological characteristics of human rabies in Henan province in China from 2005 to 2013. J Venom Anim Toxins Incl Trop Dis. 2015;21(1):1-5.
<https://doi.org/10.1186/s40409-015-0034-7>
 15. Frangakis CE, Petridou E. Modelling risk factors for injuries from dog bites in Greece: a case-only design and analysis. Accid Anal Prev. 2003;35(3):435-8.
[https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(02\)00015-5](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(02)00015-5)
 16. Poorolajal J, Babaee I, Yoosefi R, Famoosh F. Animal bite and deficiencies in rabies post-exposure prophylaxis in Tehran, Iran. Archives of Iranian Medicine. 2015;18(12):822-6.
 17. Gautret P, Le Roux S, Faucher B, Gaudart J, Brouqui P, Parola P. Epidemiology of urban dog-related injuries requiring rabies post-exposure prophylaxis in Marseille, France. Int J Infect Dis. 2013;17(3):164-7.
<https://doi.org/10.1016/j.ijid.2012.09.011>
 18. Gökteş P, Ceran N, Karagül E, Çiçek G, Özyürek S. Kuduz aşı merkezine başvuran 11,017 olgunun değerlendirilmesi. Klimik Dergisi. 2002;15(1):12-5.
 19. T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kuduz Saha Rehberi, 2014. Available at: <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/21615,kuduz-saha-rehberipdf.pdf?0>